

ne, premda su suštastvene forme prestale javno da zadovoljavaju u ovapločivanju nacionalne psihike. I u tom slučaju, savršeno isto kao kod agresivnog šovinizma, ignoriše se živa veza kulture sa psihikom njenih nosilaca u svakom datom momentu, a kulturi se pridaje apsolutno značenje, nezavisno od njenog odnosa prema narodu: »ne kultura za narod, već narod za kulturu«. Time se opet prazni moralni i logički smisao samobitnosti, kao korelata ne-savladivog i neprestanog nacionalnog samopoznanja.

Nije teško videti, da svi razmotreni vidovi lažnog nacionalizma dovode do praktičkih posledica pogibljenih za nacionalnu kulturu.

Pri vi dvođi do nacionalnog obezličenja, do denacionalizacije kulture; drugi — zatiranju čistoće roda u nosiocima date kulture, a treći zastaju kao naveštacu smrti.

Samo se po sebi razume da su naša posebna razmatranja vidova lažnog nacionalizma u stanju da se mešaju u raznovrsne tipove nacionalizma. Medusobno, svi oni poseduju tu oštru crtu da se uopšte ne zasnivaju na nacionalnom samopoznaju u određenom smislu te reči. Ali, već i te raznopravnosti nacionalizma, koje bi čak i proistekle iz nacionalnog samopoznanja, i na njima zasnivale samobitnu nacionalnu kulturu, nikada ne bi bivale istinite. Stvar je u tome, da se samo samopoznanje shvata veoma usko i nepravilno izvedi. Često istinskom samopoznaju smeta nekakav znak koji je određeni narod sebi odnekud prilepio i od njega se ne odvaja. Tako, na primer, usmeravanja kulturnog rada Rumuna jeste u značajnom stepenu uslovljeno time, da oni smatraju sebe »romanskim narodom«. Na toj osnovi koja prožima (kulturne) sastojke iz kojih se sadzala rumunska nacionalnost, leži kao tačan vid da je to u veoma staro vreme bio tek manji odred rimskih vojnika. Isto tako, i savremeni grčki nacionalizam, budući da je po suštastvu smešan vid lažnog nacionalizma, svoju lažnost pojačava još i jednostranim pogledom Grka na svoje sopstvene poreklo — jer je u stvari smešta nekoliko etničkih grupacija, nastalih zajedno s drugim »balkanskim« narodima u celokupnom redu opštih etapa kulturne evolucije, dok oni same sebe isključivo gledaju kao potomke drevnih Grka. Takve su aberacije zavisne isključivo od samopoznaju svih tih slučajeva koji se ne izvode organski, te se ono ne javlja kao izvor datog nacionalizma, već samo kao namera istorijskog zasnivanja samozaštitujućih i šovinističkih nastojanja tog nacionalizma.

Obrađa različitim vidova lažnog nacionalizma kontrastno potvrđava to, kakav je dužan da bude istinski nacionalizam. Proističući iz nacionalnog samopoznanja, sav se on osnova na priznavanju neophodnosti samobitne nacionalne kulture, tu kulturu ističe kao viši i svoj jedinstveni zadatak pri proceni svake pojave u oblasti unutrašnje i spoljne politike; svaki istorijski trenutak života datog naroda uvek s tačke posmatranja tog glavnog zadatka. Samopoznanje mu dodeljuje karakter izvesne samodovoljnosti, braneći mu nasilno nametanje date samobitne kulture drugim narodima, kao i robovsko podržavanje drugog naroda, tuđeg po duhu, čim god da je on u prestižnoj prednosti u određenoj antropogeografskoj zoni. U svoj odnos prema drugim narodima, istinski je nacionalist lišen svake nacionalne sujetne ili častoljublja. Gradeći svoj pogled na svet na samodovoljnosti samopoznanja, uvek će biti načelno miroljubiv i trpežljiv prema svakoj stranoj samobitnosti. One će biti strane i umetničkim nacionalnim ostvarenjima. Postigavši sa velikom jasnošću i punoćom samobitnu psihiku svog naroda, on će sa osobitom istaćuću ulivati i iz svakog drugog naroda sve crte koje sliče njegovim sopstvenim. I, ako je drugi narod naumio da dà nekoj od tih crta uspeo ovapločenje u vidu neke kulturne vrednosti, istinski nacionalist i ne pomisla da pozajmi tu vrednost, da bi je prilagodio opštem inventaru svoje samobitne kulture. Dva bliska naroda po svom karakteru, živeći u medusobnom opštenju i oba rukovodenja istinskim nacionalistima, uvek će posedovati medusobno sasvim sličnu kulturu usled takve slobodne razmene u obostranosti kulturnih vrednosti. Ali, to kulturno jedinstvo načelno se razlikuje od njihovog umetničkog jedinstva, koje se javlja kao re-

zultat stremećeg rada nekog od predstavnika medusobno saživljenih naroda.

Ako u svetu svih tih opštih rasudivanja počnemo da razmatramo vidove ruskog nacionalizma koji su do sada postojali, biće možda pruženi da priznamo da istinskog nacionalizma u poslepetrovskoj Rusiji nije bilo. Većina obrazovanih Rusa uopšte nisu želeli da budu »sami svoji«, nego da budu »savremeni evropeji«, otud što Rusija, ne gledajući na njene želje, ni-

je mogla da postane savremena evropska država. Mnogi od nas prezirali su svoju »zaostalu otadžbinu«. Zato se većina ruske inteligencije klonila svakog nacionalizma. Drugi su se imenovali nacionalistima, ali su u stvari pod nacionalizmom razumevali jedino streljene velikodržavlju, kao spoljnoj ratničkoj i ekonomskoj moći i blistavom međunarodnom položaju Rusije. Za te ciljeve smatrali su neophodnim, da je najbolje približavanje ruske kulture zapadnoevropskom obrascu. Ali, za taj robovski odnos prema zapadnim obrascima, kod nekih ruskih »nacionalista«, osnivana je potreba za »rusifikacijom« koja se svodi na pootčenost prelaženja u pravoslavlje, pružajući uvođenje ruskog jezika i menjanje stranih geografskih naziva, sa više ili manje neodgovarajućim ruskim. Sve se to činilo samo radi toga, što tako postupaju Nemci »a Nemci, to je narod kulture«.

ko se vraća slobodan ristić

BORHESOV KRAJ

Odzvanja li jutro? Dijamantnim rezacem provalnik na hrpi papira: beže sinko oduvek želja da znamenitim mačem vitlam osom sveta, ja, varvarin. Ko

*privoli me bludu bez mitskog sjaja?
Vreme korice slavom opšiva, ali vez
je slab, beskrvnom se ogleda ta graja,
hipoteka insekata. Budućnosni razrez*

*tako vidljiv biva alhemijom maglene
utrove sveta. Ko od velikih to izgovori?
Ko povika: ljubav? Ko: crvi? Ako zapadene*

*reči opet... prenut mladih gotov u mori
na ishitrenost. Čudno me gledaju zene
njegove, ako ne bude hteo sef da otvori...*

SINESTEZIJA MILJENIKA

*MM na kalendaru za neku posleratnu
godinu, sva čista od stopala do pazuha,
nadlaktica skriva pola lica. Zlatnu
kosu tada još nije imala. Bez ruha*

*na sebi, gled isti beše kao posle kad
se nije snašla pokazujući prstom. Svi su
zurili, fotografijasto tajanstvo nikad
ne otriše. Ni laici slavni bili nisu.*

*A ja? Električno hendriksovskog uha,
jesam li ustini doživljena granica
pričina izlaska iz životinjskog njuha*

*Meri? Gledajući te, dugi urlik žica,
priznajem li kako sam moguća natruha
da je oblik tvoj prorušena svetica?*

CREATION DU MONDE

*U prepodnevu skupčani na smetlištu
dok pričaju o Vrtu koji je cela
simetrija nalik su na uvela
prividenja na Boša. Oči središtu*

*nekom unutra hrle. Ono izranja
u njihovim utrobama, glad
im usmerava svetu lutnja
žudnoj slini zbog koje sad*

*su drugde prisutni. Ročištu
se umaci ne može. Dugo veranje
prokljalog semana zatim pad,*

*od Vremena ništa drugo ne ištu
do iskliznuće svesti kojim manje
mrska je meda što im donosi jad*

BOŠ. VARIJACIJA

*Kako u kalupu prostora otkrio
bi plać da pokrene strunu nutritre:
tišinom? U zrake izlaska bi uvio*

*se, u čahuri, jasnom zazivu psine
utekao? Utroba semenom obavija
kičmu, bez srsa, žarom ugriza, zmija*

*ta penje se do visova, pažnju k ponoru
svrača. Zato je okret andeoskom zboru
tek batrganju u klaustrofobičnom moru*

Ponekad je takvo streljene da se bude nacionalistom poticalo otud, što su i Nemci — nacionalisti, te je poprimalo daleko dublje i sistematski-promišljene forme. Na način kako su Nemci osnovali svoje nacionalističko visokomerje zaslugama germanske rase po izgradnji kulture, naši su nacionalisti, takođe, smatrali da govore o nekoj samobitnoj ruskoj kulturi XX veka, naduvavajući do polukosmičkih razmera značenje svakoga, što bi se sasvim neznačno priklonio zapadnoevropskom šablunu oblikovanja, ili kao stvaraoca što služi Rusima, najavljujući do delanje »vrednim radom ruskog genija na polzu svetskoj civilizaciji«. Za gradivnu paralelu, un pendant pangermanizmu, bejaše stvoreni i »panslavizam«, a Rusiji se pripisivala misija objedinjenja svih »koji idu putem svetskog progresa« (reč — koja svoje značenje dobija iz primene na romanogermanski šablon). Svi slovenski narodi, radi toga, da bi slovenstvo (kao lingvističko shvatanje) moglo da zauzme »podobnije ili pre »prvenstvenije« mesto u »porodicu civilizovanih naroda«. To usmerenje zapadničestvujućeg slovenofilstva postalo je u Rusiji pomodno u vreme pred revoluciju, čak i u takvim krugovima, gde se reč nacionalizam ranije smatrala nedostojnjom.

Isto tako nije nužno da se smatra, kako je starije slovenofilstvo čista forma istinskog nacionalizma. U njemu nije teško primeti sva tri vrsta lažnog nacionalizma, o kojima smo prethodno govorili, pri čemu je u početku vladao treći, a kasnije prvi i drugi vid. Uvek se primećivala i sklonost, da se ruski nacionalizam ustanozi po obrazu i podobiju romangerman-skog. Zahvaljujući svim tim svojstvima, staro slovenofilstvo je neizbežno moralno da se izrodi, pritom ne uzimajući u obzir da je njegova usmeravajuća tačka bilo osećanje samobitnosti i načelo nacionalnog samopoznanja. Ti momenti, očigledno, bejahu nedovoljno jasno saznati i oblilikovani.

Istinski nacionalizam, tim načinom, celosno je osnovan preko samopoznaju i u ime samopoznaju potrebuje preustrojavanje ruske kulture u duhu samobitnosti, a do ovih vremena, u Rusiji je bio ideo tek pojedinaca. Kao društvena tekovina on još nije zaživeo. U budućnosti predstoji njegovo sazdravanje. Radi toga i predstoji kao nužan potpuni prevrat u saznanju ruske inteligencije, o kojem smo govorili na početku članka.

Књаз Срђен Николаевич Трубецкој. К проблеме руског самопознавања. Париз, 1927.

S ruskog Aleksandar M. Petrović

1 • Poznaj samog sebe — u suštini je kao životno pravilo zasnovano na izvesnom filozofskom optimizmu; na priznavanju da je istinska priroda čoveka (kao i sveg sazdanja sveta) dobra, umorna i prelepja, i da sve ružno u životu (zlo, bezčlost, besmislenost i stradanje) jeste plod ispadanja iz prirode, nedostatak čovekovog saznanja svoje istinske suštosti. Stoga je sokratsko pravilo bezuslovno neprimenljivo samo za zastupnike krajnjeg filozofskog pesimizma. Na primer, dosledni budisti koji svaku postojanje priznaje kao zlo u korenju, besmisleno, bezlično i povezano sa stradalništvom, a priori mora da odbaci Sokratov zahtev. Jedinstven izlaz za takvog budista pojavljuje se kao samoubistvo, necelisnodno sledenje učenje o seobi duša kao duhovno samoubistvo, uništenje svoje duhovne individualnosti (namartupa) tj. »nirvana« ili »prevazilaženje života i smrti bez ostatak« — po budističkoj terminologiji. Jednako tako, većina budista nisu savsini dosledni, i ograničavaju se samo na teorijsku priznavanje nekoliko osnovnih Budinih prepostavki. Praktično, oni se javljaju kao adepti moralno-nerazlikovatog politeizma i, kao takvi, sokratsko pravilo mogu da usvoje do izvesne granice.